

ADHD/ADD-oireinen lapsi ja nuori oppijana

Skooppi-koulutus

30. 10. -18

Vesa Närhi

Oma tausta ja sidonnaisuudet

- PsT, neuropsykologian erikoispsykologi
- Yliopistotutkija, dosentti; Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteen ja psykologian tdk/ Kasvatustieteen laitos/ erityispedagogiikka
- koulutus- ja konsultaatiopalkkioita
 - Niilo Mäki Instituutti
 - Opetushallitus
 - lukuisat kunnat ja koulut
 - ProNeuron; Hippon Terapiaklinikka
- kirjoittajapalkkioita
 - PS-Kustannus
 - Duodecim
- ADHD-Käypä Hoito –työryhmän jäsen 2004-

ADHD ja koulu

- siis motorinen levottomuus/impulsiivisuus ja/tai tarkkaamattomuus
 - ADHD – yhdistetty esiintymismuoto
 - ADHD – pääasiassa tarkkaamaton esiintymismuoto (aiemmin ADD)
 - ADHD – pääasiassa yliaktiivinen tai impulsiivinen esiintymismuoto
- oireista haittaa koulussa
 - sosiaalisissa suhteissa
 - opiskelussa
- ajan myötä riskinä, että ydinoireiden ympärille kerääntyy muita vaikeuksia
 - ei-niin-mukavat vuorovaikutussuhteet
 - käsitys itsestä heikkona oppijana

ADHD ja koulu

- kehityksellisessä koulussa tarkkaamattomuuden ongelmat näyttävät olevan oireista pysyvämpiä (esim. Spencer ym., 2007)
 - koulun tukitoimia koskeva tutkimus on pääosin keskittynyt yliaktiivisiin/impulsiivisiin lapsiin
- ADHD:hen liittyy usein oppimisvaikeuksia
 - luki-vaikeudet, matematiikan oppimisvaikeudet
 - tarkkaa tietoa oppimisvaikeuksien esiintyvyydestä ei ole

ADHD ja koulu

- koulun tukitoimilla voidaan tukea ADHD-oireisten oppilaiden toimintakykyä (esim. Fabiano ym., 2009)
- tehokkaat tukitoimet perustuvat käyttäytymispsykologiseen teoriaan, ytimessä
 - tilanteiden ja tehtävien selkeyttäminen, selkeät ohjeet
 - ensisijaisesti onnistumisiin keskittyvä, välitön ja säännöllinen palaute
- koulun tuen perustana on noiden tekijöiden huomioiminen yleisen tuen tasolla – tehokkaat tavat tukea kaikkien lasten käyttäytymistä

ADHD ja itsesäätely

- itsesäätely – kyky säädellä käyttäytymistään tilanteen vaatimusten mukaisesti
- onnistuminen on ympäristön ja lapsen vuorovaikutuksen tulos
- onnistunut itsesäätely edellyttää (Hofmann ym., 2012)
 1. Suunnan
 - selvyiden siitä, mitä tilanteessa odotetaan
 2. Motivaation
 - halun pyrkiä tavoitteeseen
 3. Taidot
 - toiminnanohjauksen taidot

ADHD ja itsesäätely

- ADHD:hen liittyy usein toiminnanohjauksen taitojen heikkouksia (esim. Willcutt ym., 2005)
- koulussa – onko ADHD diagnoosi (”sairaus”) vai vaikeus oppia toiminnanohjauksen taitoja?
- minä kallistun usein jälkimmäiseen määritelmään, päästään miettimään
 - miten taitoja opetetaan ja kehittymistä tuetaan
 - miten tuetaan toimintakykyä, jos taidot ovat heikot
- samalla tavalla kuin muissakin oppimisen vaikeuksissa

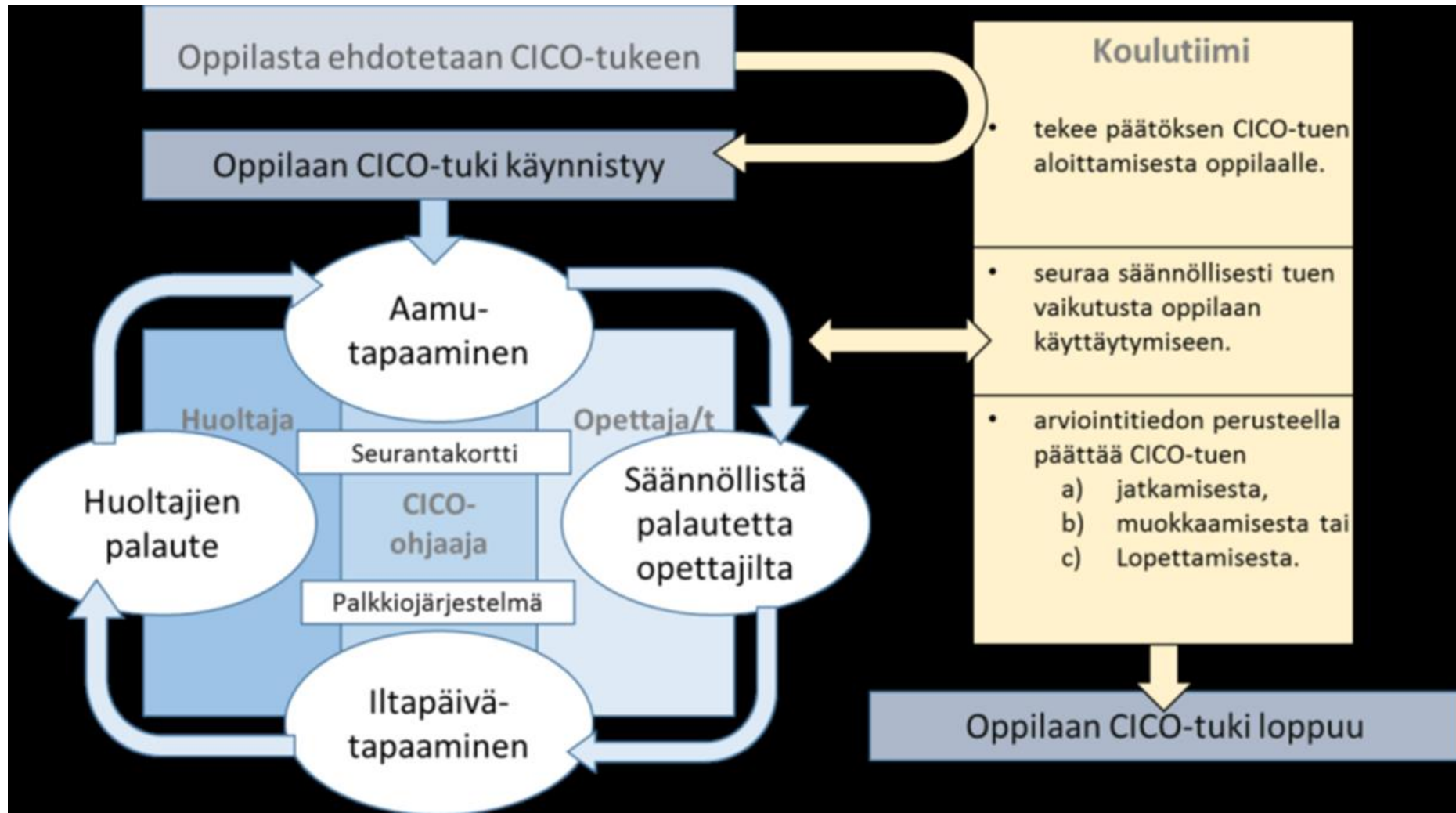
Koulun tukitoimet

- tuen perusta on käyttäytymisen yleinen tuki – kaikille
- ihanteellisesti koko koulun tasolla (esim. Horner ym., 2010; Savolainen ym., 2016)
 - School Wide Positive Behavior Interventions and Support (SWPBIS)
 - ProKoulu Suomessa
 - pitkä tie rakentaa – koulun yhteinen työ
- luokan/oppituntien tasolla (esim. Oliver ym., 2011; Närhi ym., 2017)
 - selkeät käyttäytymisodotukset
 - ennakoitavuus
 - sopivat tehtävät
 - sopiva jaksottaminen
 - ensisijaisesti onnistumiset huomioiva, käyttäytymiseen kohdistuva palaute

Koulun yksilölliset tukitoimet

- yleinen tuki jatkuu
- yksilöllisten tukitoimien periaatteet ovat samat kuin yleisen tuen
 - selkeä suunta
 - motivaation rakentaminen ja ylläpito hyvällä palautteella
- tuessa, siirryttäessä yleisestä tuesta yksilöllisempään tukeen periaatteet säilyvät samoina, intensiteetti kasvaa
- esimerkkinä Check In – Check Out (CICO; ks. Karhu, 2018)

Check In – Check Out (ks. Karhu, 2018)

Koulun yksilölliset tukitoimet

- CICO:n vaikuttavuus on osoitettu (Hawken ym., 2014; Karhu ym., 2018a; 2018b)
 - n. 80% osallistuneista oppilaista hyötyy
 - sosiaalinen validiteetti on hyvä
- CICO:ssa näyttöön perustuvien tukitoimien elementit on sisällytetty koulun rakenteisiin
- samoja periaatteita voi toki toteuttaa ilman koulun tason tukeakin

Jos CICO ei ole riittävä

- (nyt siirrytään selvästi yksilöllisempään tuen suunnitteluun, joka vaatii aikaa, on kokeilevampaa ja josta tutkimusnäyttö selvästi vähäisempää)
- ei vieläkään pureta vanhaa, tehdään tuen jatkumoa - lisätään intensiteettiä
- CICO-plus (Paananen & Karhu, 2017)

CICOpplus

- CICO edelleen käytössä (ja tietysti hyvä yleinen tuki)
 - lisätään ohjausta (tapaamisia) ja taitojen opettamista ja harjoittelua
- Henkilökohtainen, moniammatillinen suunnittelu
 - Mistä tämän oppilaan käyttäytymisen ongelmassa on kyse?
 - Millaista tukea tämä oppilas tarvitsee?
- Selkeytetään oppilaan/oppilaalle tavoitetta
- Vahvennetaan annettavaa palautetta
 - Kiinnitetään huomio tuntikäyttäytymisen/vapaiden tilanteiden/työskentelyn/vertaisten kanssa toimimisen ongelmallisiin kohtiin
- Autetaan oppilasta tilanteiden arvioinnissa ja huomaamaan olennainen (tilannekäyttäytyminen)
- Annetaan malleja (opettaminen)

Kannattaa muistaa

- käyttäytymisen tuella ei ole itsestään selvästi vaikutusta akateemiseen suoriutumiseen
 - koskee niin lääkehoitoa kuin käyttäytymispsykologiaan perustuvia interventioitakin (ADHD; Käypä Hoito –suositus, 2017)
- akateemisen oppimisen tuen tarve tulee aina arvioida erikseen

Lähteitä

ADHD: Käypä Hoito –suositus (2017). Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin, Suomen Lastenneurologinen yhdistys ry:n, Suomen Nuorisopsykiatrisen yhdistyksen ja Suomen Lastenpsykiatriyhdistyksen asettama työryhmä. www.kaypahoito.fi

Fabiano, G. A., Pelham Jr, W. E., Coles, E. K., Gnagy, E. M., Chronis-Tuscano, A., & O'Connor, B. C. (2009). A meta-analysis of behavioral treatments for attention-deficit/hyperactivity disorder. *Clinical psychology review, 29*(2), 129-140.

Hawken, L. S., K. Bundock, K. Kladis, B. O'Keeffe, and C. A. Barrett. (2014). Systematic Review of the Check-in, Check-out Intervention for Students at Risk for Emotional and Behavioral Disorders. *Education and Treatment of Children 37*(4), 635–658.

Hofmann, W., Schmeichel, B. J., & Baddeley, A. D. (2012). Executive functions and self-regulation. *Trends in cognitive sciences, 16*(3), 174-180.

Horner, R. H., Sugai, G. & Anderson, C. M. (2010). Examining the evidence base for school-wide positive behavior support. *Focus on Exceptional Children, 42*(8), 1–14.

Karhu, A. (2018). Check in, check out! Käyttäytymisen tehostettua tukea lähikoulussa. Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/59198>

Karhu, A., Närhi, V. & Savolainen, H. (2018a). Check In Check Out: Effectiveness and Feasibility in the Finnish School System. *European Journal of Special Needs Education*.

Karhu, A., Savolainen, H. & Närhi, V. (2018b). Yhteistyö ja psykologisen tiedon soveltaminen tukevat ADHD-oireisen oppilaan toimintakykyä koulussa. *Psykologia, 53*(2-3), 76-88.

Närhi, V., Kiiski, T. & Savolainen, H. (2017). Reducing disruptive behaviours and improving learning classroom behavioural climate with class-wide positive behaviour support in middle schools. *British Educational Research Journal, 43*(6), 1186-1205. DOI: 10.1002/berj.3305

Oliver, R. M., Wehby, J. H., & Reschly, D. J. (2011). Teacher classroom management practices: Effects on disruptive or aggressive student behavior. *Society for Research on Educational Effectiveness*.

Paananen, M. & Karhu A. (2017). Check in Check out Plus (CICOplus) : erityisen tuen toimintamalli käyttäytymisen tuen moniammatilliseen järjestämiseen. <http://www.varkaus.fi/tiivistelm%C3%A4-provarkaus-2-hankkeesta>

Savolainen, H., Närhi, V., & Malinen, O.-P. (2016). Finnish SWPBIS – initial results on the reduction of problem behavior. 13th International Conference on Positive Behavior Support. March 23rd to 26th, San Francisco, USA.

Spencer, T. J., Biederman, J., & Mick, E. (2007). Attention-deficit/hyperactivity disorder: diagnosis, lifespan, comorbidities, and neurobiology. *Journal of pediatric psychology, 32*(6), 631-642.

Willcutt, E. G., Doyle, A. E., Nigg, J. T., Faraone, S. V., & Pennington, B. F. (2005). Validity of the executive function theory of attention-deficit/hyperactivity disorder: a meta-analytic review. *Biological psychiatry, 57*(11), 1336-1346.